

טריאומה, נרטיב ומשפט

מאთ

שולמית אלמוג*

מצפון בעל אלף לשונות יש לי,
וככל לשון פוצחת בСПО,
וככל ספרור מוציא אותי נבל:
חלול שבועה, חלול שבועה חמוץ;
ונרצח, רצח אכזרי, נדנא;
פְּשָׁעִים כְּבָרִים, נְשָׁנִים וְנְמֹרִים,
אֲצִים אֶל הַשּׁוֹפֵט, קָוָרָאים: "אֲשֶׁם, אֲשֶׁם!"¹.

הזהציו פִּיקָּה,
מה קענות שם אשר (אם לא
יוסר קלות) ינון פָּה אַחֲרֵי!
אם נפשנּ בֵּין נקשרה אי פָּעם,
מנע את עצמן מן תְּפִנְתָּה
והתחלהן בעמק – הַבְּכָא
הזה בעצב, למען מספר
את קורופי.²

* פרופסור, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה.
ר' שיקספיר המליך ריצ'רד השלישי (מ' ויזלטיר מתרגם, 1991), מערכת חמישית, תמונה שלישית.
ר' שיקספיר המלך נסיך דנמרק (ט' ברמי מתרגם, 1990), מערכת חמישית, תמונה שנייה.

ריצ'רד והמלט חווים את כוחו של הסיפור מנקודת מבט הפוכות. עברו ריצ'רד, כוחם של סיפורי הקרים הוא הרטני. הסיפורים הם בבחינת כל' נשק עילים המופנים כלפיו. עברו המלט, סיפורים הם מכשיר שיש בכוחו לתקן את מר הגורל ולספק נחמת מה. המחשבה על סיפור שיגולן כיצד השתלשלו האירועים שהובילו למותו ויבחר את בחירותיו ופעולותיו, מנחמת אותו בעת גיסתו.

למעשה, מדובר בתמונה ראי. המלט, שכמו אביו היה קרבן למזימותיו הרציניות של דודו, מוצא נוחם בידיעה כי סיפור העול שונשה יהיה אחורי. את ריצ'רד, שגרם סבל לקרים ובים, רודפת הידיעה בדבר אידה יכולת שלו להעביר מן העולם את סיפוריהם. המשורף לשוניים הוא האנטוואיציה בדבר עוצמתו של סיפורו והאופן שבו דמותם מעלה על הדעת את הקשיים המורכבים בין טראומות לסיפורים.

טראות מolianיות סיפורים. בסיפורים יידיים הטראומה טמונה יכולה להשפיע על יהודים וחברות, לעצב את היחס לאירועי עבר ולהשפיע על מחלל העתיד. הסיפורים עושים לחשוף עובדות ואירועים, לסייע בריפוי הקרים ולאפשר ענישה במקרים מסוימים, אולם קיים מתח בין פועלם זה של סיפורו הטראומה לבין מטרות אהרות ומונגורות העשוויות להתקשר לאחתם סיפורים. שכן סיפורים שנוצרו מוחך טראומה יכולם גם לקדם אינטדריסטים פוליטיים או מוסדיים, שלפעמים אינם עולים בקנה אחד עם האינטדריסים של קרבנות הטראומה, או אפילו עומדים בסתרה אליהם. חיבור זה יעסוק במתח אחד המתקשר לטיפורי טראומה – המתח המתעורר לעיתים קומות כאשר סיפורים כאלה מוצגים בזירת המשפט.

בפתח הדברים איתאר את האפיונים המיחדים לנרטיבים שנוצרו לאחר טראומה או למלה שמכונה "ספרות טראומה"⁶. כפי שיופיע, נרטיב הוא כל' חוני שבו משתמשים קרבעות טראומה כדי לשקם את תחותשת ה"אני" וכדי לאפשר להם לחזור ולהתפרק במצבות החיים, אולם דוקא משום שתחותשת ה"אני" מתערערת בעקבות הטראומה, הנרטיב הבא לכונן אותה מחדש הוא ייחודי בחכני ובזרק יצירתי. כפי שיבחר וידוגם באמצעות כמה דוגמאות, ייחוד זה עשוי להיות מכשול כאשר מבקשים לשorth שימוש בסיפור הטראומה במהלך המשפט. עם זאת מודעות למאפיינים המיחדים לסיפור הטראומה ולאופן יצירתם, העשויה לסייע במיתון הבעה ולאפשר את שילובם המיטבי של סיפורו הטראומה בשיעור הצדק.

K. Tal Words "ספרות טראומה" (Literature of Trauma) (נطبع על ידי קלי טל. Ra'oi of Hurt: Reading the Literatures of Trauma (Cambridge University Press, 1996))⁶

א. מבוא

המלך ריצ'רד השלישי הוא אחד מהגמלים הגדולים ביותר ששיקספיר, כדי לנגול את המלוכה שאינה מגיעה לו, הוא משקר, מסית את אחיו זה נגד זה וזרע בהם שנות מוות, ויזום בקורס רוח מעשים של זועעה והרג. והנה, עצמתו של איש חסר רחמים זה כמעט ומתגונת ברגע שבו הוא מדמה לעצמו את הסיפורים המושתקים של קרבנותו. אותו מצפון שריצ'רד מתחחש לקיומו ומכנה "מלך של פָּרְנָזִים, פָּקְטִיס לְפָנָעָה של הַחֲזָקָה"³, מצחיה לפחע אלף לשונות וכל לשון פוצחת בטיפור של מעשה נבלה שעשה הוא עצמו. כל מעשה של חילול שבועה, רצח ופשע הופך לסיפור והצברות הסיפורים הופכת לחזון בלהות שמכריע את ריצ'רד נשית. הקרים מתו בלי לספר את אשר נעשה להם, אבל ריצ'רד חש שלסיפורים המושתקים יש חיים משל עצמם, וכי הם ימצאו את דרכם אליו. המשורף על הטעורות הנוראים אלה החזרות לתוך תודעתו של ריצ'רד, מחייב להזין כדי "יאוש גמור"⁴ וטולות את הדרך לחבוטו הקרויה. המלט הוא גיבור שיקספרי נוטף שכוחם של סיפורים מעסיק אותו לפני מותו. במלון רגאיו האמרנים הוא חזר ומקש מחברו הטוב הורציו: "ספר עלי". וכן הוא אומר:

אני מת...

אלו נפן לי זמן (אך מדר –

שגעת הוא נגש מר ונמוך) –

הו, יְבָלָחֵי לְסֶפֶר לְכֶם – אֲכָל

אין לך שיב. הַוְּנִצְיָוָן, אַנְּיָ מַת.

אתה בְּאֶרְזָן טְמִים; סֶפֶר

עַלְיָ, הָגֵד אֶת אַמְתִּי, הָאָב

לִי יְדַ וְשָׁטָם.⁵

צוואתו של המלט היא הפעירה כי בספריו יימצא קשב גם לאחר מותו; הוא מצווה על הורציו בספר סייפור מיוחד למלך המיוועד, פורטינגןס, אבל גם בספר סייפור נסף, לכל אלמוני ורחוב. והוא סייפור שמרתתו כפולה: בספר את האמת המלאה אורות שרשרת האירועים שהובילו למותו של המלט, ובבד לחביב לו יד ושם. תחינותו האחרונה של המלט מיוודה לניסין להבטיח את חייו של הספר הזה ואת תוכנו.

לעל הערה 1, מערכת חמישית, תמונה שלישית.
שם.

לעל הערה 2, מערכת חמישית, תמונה שנייה.

מבקשת לעסוק בקשרים אלה באוריינטציה של משפט וספרות, תוך עשיית שימוש במונחים מתחום הספרות. אני מאמינה שפרשפקטיבה כזו תתרום לתובנה מועילה לצורך

תפיסת יחס הגומלין המורכבים בין משפט, טראומה ונארטיב.

קAli טל מגדרה את "ספרות הטראומה" כסוגה מיוחדת העומדת בפני עצמה. ספרות הטראומה, היא כוחבת, "מוגדרת על ידי זהות הספרות שלה. ספרות הטראומה מכילה במרכזה את השיקום והחלמה שלאחר הניסיון הטראומי, אבל גם לocket חלק פעיל בדיאלוג המת王先生 עם הכתיבה והיצוג של מי שלא עברו טראומה"¹².

בקבוקת תיאור זה, לספרות הטראומה כמה מאפיינים יהודים. הראשון שבhem הוא והות יוצריה. יוצריה של ספרות טראומה יכולים להיות רך קרובות שחוו טראומה. על כן סייפור בדיוני העוסק בטראומה או מתאר אותה שנכתב על ידי סופר או סופרת "רגלים", שלא חוו עלبشرם ונפשם את הטראומה נשאות הסיפור, אינו בבחינת ספרות טראומה.

המאפיין הנוסף הוא מטרתה המרכזית של ספרות הטראומה. על פי טל, למטרה זו שני cocciים-משלימים: הניטין לשחרור את הניטין הטראומי של יצירה כדי להחלים ממנה ולצד הרצון ליצור דיאלוג כלשהו בין יצורי ספרות הטראומה לבין כל האחידים – אלה שלא חוו את הטראומה ולא היו שם". דיאלוג כזה הוא חלק מתחילה ההחלמה מהטראומה והשימוש בכלי הנרטיבי מאפשר את קיומו¹³.

מכיוון שהטרותם הראשונית של סיפורי הטראומה היא לסייע לקרובנות, האופן שבו יסופרysi המספר, חכמי ועתויין ייקבעו לאור מטרה זו. למספרים ולמספרות חשובה היכולת לספר רק מה שברצונם לספר ולהשמש את מה שאינו ברצונם לספר. חשבה להם גם היכולת לקבוע את סדר הספר, להדגיש את הרואוי מבחינתם להדגשה ולטשטש את הרואוי לטשטוש.

קרובנות הטראומה אינה מעוניינית בהכרח לחשוף את העובדות במלאן או לספר על כל טווה הכאב שגרמה הטראומה. גם אם מדובר במרקמים שבהם הם זוכרים היטב את כל פרטיה להתרחשויות הטראומטיות, המטרה הראשונית של ספרות הטראומה אינה החזנה מדעית

7. K.L. Rogers, S. Leydesdorff, G. Dawson (eds.) *Trauma and Life Stories: International perspectives* (London: Routledge, 1999), 2. 8. S. Felman *The Juridical Unconscious* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2002), 172-173. ראו, שם, עמ' 171 (התרגומים של – ש' א').

9. K.T. Erikson *A New Species of Trouble: Exploring in Disaster, Trauma, and Community* (New York: W.W. Norton & Company, 1994), 228. 10. S. Felman, D. Laub *Testimony: Crises of Witnessing in Literature, Psychoanalysis and History* (New York: Routledge, 1992) לעניין הקשרים בין סיורים להבנה מחדש של ה"אני" אצל קרובינות טראומה ראו N. King *Memory, Narrative, Identity: Remembering the self* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2000).

11. C. Caruth *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative and History* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996); D. LaCapra ; *Writing History, Writing Trauma* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2000)

12. שם, עמ' 21. ראוי לשים כי טל מתייחסת ל"סופרים" ("authors") ה"כותבים" ("write") ("the writers") שלהם, אולם נראה לי כי המאפיינים שהיא מחרת נכנים לכל קל רטורי שבו השתמשים קרובינות הטראומה, וגם סיורים בעקבות מטאפייננס באותן הכוונות המצוירות בסיפוריו הטראומת הכותבים. על כן הרכיבים האלה של ספרות הטראומה פועלים כך: "Literature of trauma is written from the need to tell and retell the story of the traumatic experience, to make it "real" both to the victim and to the community. Such writing .serves as both validation and cathartic vehicle for the traumatized author"

ב. ספרות טראומה

המונה "טרואומה", שמקורה במילה היוונית "traumato" (פצע), התייחס במקורו לצוין חבלה או פצעה גופנית פתולוגית. החל מהמאה התשע-עשרה התרחבה משמעותו והחלו לעשות בו שימוש במשמעות צדד שimeoוש פופולרי רחבי⁷. במאמר זה עוסקת בטרואומה כפגיעה نفسית קשה. כהגדרה של פלמן: "המילה טראומה משמעה פצע; השימוש המקורי במנגנון נגור מרפואה, ומאוחר יותר הושאל על ידי הפסיכיאטריה והפסיכיאטריה כדי לצוין מכח לאני... הלם היוצר פיצול או קרע פסיכולוגי, פצעיאנויליה והפסיכיאטריה".⁸ חוות טראומטיות טיפוסיות הגורמות לפגיעה نفسית מטוג זהן חשיפה לטror, למחלמה או להחטלות מיגית או פיזית. אריקסון מתאר כך את הניתוק מתחות האני ומקשר למציאות שאוות חווים ורבים מקובלות הטראומה: "משהו זו נשבר בך, מנפץ כל מחסום שהמחשبة האיצה כהגהנה".⁹

נדיבת הוא כדי שקרובנות טראומה עושים בו שימוש אינטואיטיבי לצורך שיקומם. הם מספרים לעצם ולהדרים על שairyע להם. באמצעות הסייפור הם מנסים להבין מה קרה ולמה, וגם לסייע לחזור לחיים רגילים. אין זה מפתיע שהדים החשובים לצורך השגת מטרות מורכבות אלה הוא הנרטיב. הקיום החברתי שלנו מאורגן באמצעות סייפורים. סייפורים יוצרים משמעות ומאורגנים את המציאות. סייפורים משמשים לא רק לצורך הבניית תפיסת העולם שלנו, אלא גם לצורך הבניית תפיסתנו את עצמו. באמצעות סייפורים אנו יוצרים ומגדירים את זהותם שלנו. יש להם תפקיד משקל חשוב ביחסם ובמצבים שביהם גם תפיסת העולם וגם תפיסת ה"אני" מחרערת¹⁰. הקשרים החיווניים בין נרטיב לטראומה וכו' לתשומת לב מחקרים ניכרות, מזוויות ראייה פסיכולוגית ותורפזית¹¹. בחיבור זה אני

כמו קרבנות טראומה אחרים, גם לניצולי שואה סיבות אחדות שבטעיין הם מעוניינים בספר את סיורם. הם מבקשים לשקם את תחושת "האני" ואת ההערכת העצמית שלהם להרגיע נפש מסוימת או להשיג סוג של סיגור (closure) שיאפשר להם להמשיך בחיהם. יצירתי נרטיב שהייה בו כדי לסייע בהשגת אפילו באחת מן המטרות הללו, שלא לדבר על עשויה להיות נרטיב שאינו מושרת את מטרותם העקרית – ריפוי נזקי הטרואומה – ועלול אף לפגוע בהשגת מטרזה זו. לחותאה בלתי רצioה כזו אנו עדים לעיתים במרקם שבhem מצופה מקרבנות טראומה לטספּר את סיפוריהם בהתקשרות ולנורמות הנוהגות בשדה המשפט, תוך הח

ן

לעתים קרובות מספרות ומספרים שחוו טראומה, חשים שתלקים מטויים מה עבר חביבם, מבחינתם, שלא היה שף לעולם אוiaheshpּ בחרוגה. הם יוצרים נרטיב שיעסוק רק באחיהם מקטני עבר שאותם הם מוכנים לחושף ושם השיפוט הפומבית יש בכו^חם להתחזק. החותאה תהיה סיפור מרכיב וייחודי, שבה בעת הוא מיועד לגלות חלק מהמציאות ולהסתיר חלק אחר.

הסופר אהרון אפלפלד מתאר זאת כך: "בה בעת שנងזול מספר ומגלה, הוא גם מסתיר"¹⁵. סיפור הטרואומה, מסביר אפלפלד, "הוא קורם כל ביקוש הקלה"¹⁶. מובן שכמקרים מסוימים הקללה יכולה להיות מושגת באמצעות נרטיב החושף וברים מסוימים מתעלם מדברים אחרים, גם אם קחל מאזני הסיפור עשוי לתפוס אותם כרלוונטיים. לעיתים יחו^חו המסתור והמספרים לניצולי הטרואומה לחושף את מה שהסתירו בעבר בהמשך להסתיר ממנה את עצם התרחשותה. כתעת הוא כביר בעל משפחה וויאצא ליחסו אחר הסופר היהודי ברונו שולץ, שנודע ביריה על ידי הגסטאפו:

"במשך שנים אחרי שטבא של אנשל נעלם, המשכתי לזכורם בתוכי את ניגון הסיפור שהוא סיפר לגרמני. פעים או שלוש לפני שנסעה לפולין ישתי וכתבתי ונשלתי. ולאט הצבירה בתוכי פקעת של הסכל וכעס על עצמי וגנוגעים אליו, אל הזקן הסובב לו כבר שנים בתוך סיפור בלום, אוניות רפואי הננדפה מכל חוף, ואני, היחיד שיכל להצליל אותו, לנואל את הסיפור, אני איני יודע ואני מעצ"¹⁴.

A. Appelfeld "After the Holocaust" in B. Lang (ed.) *Writing and the Holocaust* (New York: Holmes & Meier, 1988) 84

15

16

17

שם.
ת"פ (ים) 40/61 הייעץ המשפטי לממשלה ישראל נ' אייכמן, פ"מ מה 3 (להלן: משפט אייכמן).

כל האפשר של הזיכרון הזה וכך לא הפצת העבודות הידועות להם בקרוב קתל רחוב כל האפשר. לקרבנות הטרואומה חשוב לספר את הסיפור בדרך מסוימת ובאופן מסוים. אם תימנע מהם אפשרות לספר את סיור הטרואומה בהתאם לבחירותיהם שלהם, התוצאה העשויה להיות נרטיב שאינו מושרת את מטרותם העקרית – ריפוי נזקי הטרואומה – ועלול אף לפגוע בהשגת מטרזה זו. לחותאה בלתי רצioה כזו אנו עדים לעיתים במרקם שבhem מצופה מקרבנות טראומה לטספּר את סיפוריהם בהתקשרות ולנורמות הנוהגות בשדה המשפט, תוך הח

ן

אציג את הדברים באמצעות התייחסות לשולמה מקרים שבהם נדרש המשפט לסיפור של טראומה.

ג. סיפור טראומה בשדה המשפט

1. סיפורים בלומים של ניצולי שואה

את המונח "סיפור בלום" שאלתי מהפסקה הבאה בספרו של דוד גروسמן עין ערך אהבה. מומיך, בן לניצולי שואה, הווה את חווית השואה בילדותו דרכו, אשר ניסו להסתיר ממנה את עצם התרחשותה. כתעת הוא כביר בעל משפחה וויאצא ליחסו אחר הסופר היהודי ברונו שולץ, שנודע ביריה על ידי הגסטאפו:

"במשך שנים אחרי שטבא של אנשל נעלם, המשכתי לזכורם בתוכי את ניגון הסיפור שהוא סיפר לגרמני. פעים או שלוש לפני שנסעה לפולין ישתי וכתבתי ונשלתי. ולאט הצבירה בתוכי פקעת של הסכל וכעס על עצמי וגנוגעים אליו, אל הזקן הסובב לו כבר שנים בתוך סיפור בלום, אוניות רפואי הננדפה מכל חוף, ואני, היחיד שיכל להצליל אותו, לנואל את הסיפור, אני איני יודע ואני מעצ"¹⁴.

בפסקה זו מההדים המורכבות והקשישים של קרבנות שואה טעונים בהם, גם מבחינותם של במספרים גם מבחינת השומעים. קיטוע, ריסוק ובילימה הם מאפיינים של רבים מהסיפורים שמספרים או מנטים לספר ניצולי שואה, ואגב כך מדגימים היטב כמה קשה לקרבנות טראומה להפוך את חוויותיהם לנרטיב עקבי. אולם איכוחם המקוטעת וה"שכורה" של סיפורו שואה מסוימים אינה הופכת אותם להסרי ערך. להיפך, לעיתים כוחו של סיפור נובע לא רק ממה שנאמר בו אלא גם ממה שהושמט ממנו, מהפערים הניכרים בו.

"ואם יסורי הפרט כך, הרי סך הכל של סבל המילוונים – כשליש העם היהודי, שעונה והוביל לטבח, חנו בודאי למלعلا מהשנתו של אדם, וקטונו מלחת לו ביטוי. זורגי משימה לגודלי הטעומים והמשודרים, ואולי יש בזה משום ממשמעות סמלית שאף הסופר, אשר בעצמו עבר דרכן התופת ששם אושווין, לא עצר כה בבואה להעיד, והוא צנחה מעל דוכן העדים"²².

דומה שהשופטים מכירים בכך שהנרטיב הקטווע והמושבש שהצליח קרבן הטרואומה להפיק הוא אירוע בעל "משמעות עמוקה, ולא רגע חסר-היגיון וטעם במהלך המשפט".²³ יומו המיסטר של דיןור בבית המשפט וכבה לתשומת לב רבה בארץ ובעולם, אך זמירה שלו לא היה היחיד או הקיצוני ביותר. חוסר המסוגלות לספר במלאות ובאופן שוטף את סיפורו השואה וההסתפקות בסיפורים קטועים ושבורים היא מנת חלקם של ניצולות וניצולים רבים.

כך תיארו את הדברים השופטים במשפט אייכמן:

"لتיאור השואה הוגשו לנו מסמכים, אך עיקר הריאות לכך היו דברי העדמים, אודים מוצלים ממש, שעלו על דוכן העדים זה אחר זה במשך ימים ושבועות. דבריהם נאמרו בפשטות, שחוות האמת היה טבוע בהם. אך אין ספק שגם הם עצם לא יכולו לתאר במילים את טבלם שלהם בכלל עולם. כמו שאמר אחד מהם השופט בייסקי (ישיבה 21, עמ' 82-86) בנסותו לתאר את רגשותיו שעשה שהיה עליו לחזות בתלית נער במעמד אלפי אסירים יהודים: 'אין יותר מקום היום גם אצלו – ואני מודה בכך – כעובר שמנוה עשרה שנה לתאר את רגש הפחד. וכך פחר זה, כאשר אני עומד היום בפניכם, הוא אינו קיים יותר, ואני סבור שניתן להחדר אותו למשהו... התנאים של אז לא ניתנים היום להעbara לאולם בית המשפט, ואני חושב חסוזיליה שימושה לא יבין זאת, אבל זה לא ניתן גם אצלי, זה יהיה ואת על בשדי'.²⁴

²² משפט אייכמן, לעיל העירה 17, עמ' 151.

²³ Felman, לעיל העירה 7, עמ' 156. פלמן מנתחת גם عمירה הפוכה העולה מספירה של ח' ארנדט אייכמן בירדולסים – דוח על הבנאליות של חרוץ (תש"ט). ארנדט, טענות פלמן, מייצגת בהשפתה אודות התמותתו של דיןור את מגבלות המשפט בהתקלו בגילויים ברורים של טראומה באולם בית המשפט.

²⁴ משפט אייכמן, לעיל העירה 17, עמ' 151. להרחבת בעניין פועלו של השופט בייסקי ראו ג' ניסים בסבד עליין: משה בייסקי וחתידי אומחות עולם (ארנו בר מתרגם, תשס"ג).

uczco roty biyutor moshpet aiicman hia hamototot shel dinor be-bait hamoshet, la-achar shahsafik lo meror camha moshpetim belbed.²⁵

לאחר יותר חב דיןור על חווית העדרות. מלכתחילה חרד מהמעדר, שכן חשש שלא יהיה בכוחו להعبر לבית המשפט באופן נאות מה המשמעות האמיתית והמלאה של אושווין, התובע, גדרון האוונר, לא היה מוכן לוותר על עדותו והאמין כי אדם שכח ספרים רביים על השואה, המבוססים על חוותתו שלו, יכול גם להסביר היטב את הדברים בכתב המשפט.

וכך מתאר דיןור את שאירוע: "התובע לא שוכנע, ואני הופעתו במשפט אייכמן. זמן לא רב לאחר השאלה הראשונה של השופטים אודות אושווין עלתה בידי לשכות מעצמי כמה מושפטים אומללים וזה ענתתי אל הארץ".²⁶ רשונה פלמן, אשר ניתה את האירע, ראתה אותו כمفגש אלים בין משפט לבין אומנות, שיש בכווועו לשפוך אור על משמעות הטרואומה.²⁷ היא כותבת:

"בתוך המשפט, בתוך הדroma של המפגש המוחמץ בין ק. צטניק לשחקנים המשפטים (שופט ותובע) מתרחש עימות יחיד במינו בין משפט לספרות שני אוצר-המלחים של זיכרון. ההתנגשות בין שני המודדים האלה ובין שני אוצר-המלחים מחוללת קriseה של המוגרת המשפטית באמצעות ההתחומות הגופניות של העדר".²⁸

הנרטיב של דיןור, טענות פלמן, אף שנקט עתיה בתחילת כוונה ישירה, השופטים כתבו:

וכך מבהיר את ההתרחשויות חנה יבלונקה, בספרה מדינת ישראל נגד אדולף אייכמן: " מבחינה חזותית היה עדורתו של ק. צטניק כנראה שיiao הדרומי של המשפט. כך אף רואזונו כמה עיתונאים. מהות העניין היה מהן מובן מוככבות הרובת יהודר. הקהל עקב בהשתאות אחר ניסוננו של ק. צטניק לחבר בין מה שהוא הנגיד 'פָּנִינְטָא אַושְׁוֹוִין' לבן ירושלים. התהווה היהיטה שהאיש נשחף לעולם אחר, שהוא דבר בשמה של הכללה. לחוшиб פלצתה זו לא היה שמות, לא היה להם הורם לא היו להם ילדים. הם לא התלבשו כדרך של אנשים כאן ולא נולדו ולא הולידו; נשמו לפי חוק טבע אחרים, הם לא היו לבי הרין והותבע להחיזו מתו..." (פרקço האסורה, עדויות, ב, עמ' 1122) נינויו נהם של אב בית הרין והותבע להחיזו בית המשפט"; ח' יבלונקה מדינת ישראל נגד אדולף אייכמן (תשס"א), 127.

K-Tzetnik 135633 *Shivitti: a Vision* (E. Nike De-Nur, L. Herman (trans.), San Francisco: Harper & Row, 1989), 32.

המשתנים במשך הזמן, אשר הופכים לבתאי אמינים בדיק מסיבת היוזם ורוכים".²⁷

כאשר מציגים בכתב משפט את הגורסאות הסותרות והשונות שמסורה אישת באשר לאותו אירוע, הנטיה תהיה להשתחש בגרסה הראשונה כגורם המערער את אמינותה של גרסה אחרת, שנמסרה בפוגע מאוחר יותר, ואת הסתירה בין הגורסאות כמעוררת את אמינותן של כל הגורסאות גם יחד. דבריהן של יוואק וסילבי:

"הנחה היא שכחומר עקביות בין הדיווח המקורי לבין דיווח בעל-פה פועל את מהימנות העדה. מתייחסים בביטול לאפשרות שימושי מתקנת ומשפרת את זיכרונות, ומשנה את דעתה במהלך הניסיון לזכור מה בדיק קרה".²⁸

הוכבות מסוימות דוגמתה מחקר שעסוק במשפטם של כמה נאשמים באונס קבוצתי. האסטרטגיה שבבה בחרו פרקליטיהם הייתה ניסיון לעירר את האמון בעדויות הנשים בغالל השינויים והעיריות שהן ערכו בספריהן.²⁹

מודעות לאתגרים המיוחדים העומדים בפני נשים שמקשות לספר על הנסיבות מינית שעברה עליהן, יכולה להוביל למסקנות אחרות בדברו משמעות השינויים שערכות נשים כאלה בספריהן. לעיתים קרובות, כאשר אישת מוספרת לראשונה על האירוע הטרואומי, מיטהה הראשית היא לקדם את החזרה לחינוך רגילים ולצידם תמונה עולם החפה מהחויה הקשה שעברה. על כן הספר שתשפר אפילו לעצמה, אבל גם לאחרים, ימזער את האירוע הטרואומי ככל הנינתן, ידריך בלשון מאופקת על הברוטליות שהופעלה נגדה, וימסור נסעה מרככת, عمומה ומואפקת, לעיתים אפילו מעוותה, של האירועים הכאובים.³⁰ מאוחר יותר, בעקבות חלוף הזמן המאפשר התאוששות וגישה מסוימת או בעקבות טיפול רפואי, אותה אישת מתחזמת די הצורך כדי לעורר מחדש ספרה הטרואומה כך שיכלול פרטמים מלאים יותר ויתקרב לשאר אירוע באותו. למעשה היכולת לספר סיפור מלא אודות הנסיבות נחשבת לאות של התאוששות והחלמה³¹.

שם, עמ' 126-127.

P. Ewick, S.S. Silbey *The Common Place of Law: Stories from Everyday Life* (1998).
105
שם.

.139, Scheppelle, לעיל העדרה 26, עמ' 138-139.

J.L. Herman *Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence* (New York: Basic Books, 1992), 179-180
שם, עמ' 140. ראו גם 31

תוור טפרות של השפעות הספרות הקטניות העצומות והחלקיים על ילדייהם של הניצולים, בני הדור השני וה�מודדות הילידים עם הצורך "לראות את הספר" נמצאת בספר של דוד גורסמן עין ערך אהבה²⁵, ואולם הגם שיזרים ולצדם רבים אחרים מופטים את עומק המשמעות והחשיבות של הספרות הקטניות, המשפט מוצא עצמו מתקשה להפיק מהם תועלת ולעומוד על חשיבותם כחותרים ולוחנאים ואפייל' חיווניים לצורך עשיית הצדקה. חידור הרגישות לטיבה היהודית ולמאפייניה של ספרות הטרואמה עשו לחדר את יכולת לתפוס את משמעותם ואת כוחם של הספרות הקטניות, ולאפשר להעניק להם את תשומת הלב המשפטית של להם ראייהם.

2. סיפוריים משתנים של נפגעות עבירות מין

נשים שהיו קרבן לאלימות או להחטלות מינית הדיווח על ההחטלות מפעם לפעם או ערכות שונות בספריהן האירופים. תופעה זו, שזכה לכינוי "סיפוריים משתנים" ("shifting stories")²⁶, פוגעת בהימנותן של נשים אלה בעדות ומסמנת את עדותן באירוע ההחטלות שבעברו כבלתי אמינה. השינויים בספריהן ההחטלות והנצל מלודים לעיתים קרובות בשתיות ארכות ובהיסטוריה באשר לכל מילת הקשורה לתופעה, הנפוצה למדי בקבב קרבותן לעבירות מין, הוסבורה בטיבה של הפגיעה המינית שנגמרה לנשים. מדובר בפוגעה ששיבשה את יכולתן לשלtan בספר סיפור שוטף ורציף, המכיל את מרבית המידע>About the trauma הטרואומי. קים ליין של מסבירה:

"אצל נשים שבעברו ההחטלות קיימת לעתים קרובות התגובה הבאה: הן מודחיקות את שארען; אין בכוון לדבר; הן מהטשות, נדוחות מה וכח, ומשתהתות; הן מקומות שהחטטלות פשוט תיעלם, והן מחפות על המתעללים... פעולות אלה מייצרות ספרות מושחים או ספרות

גורסמן, לעיל העדרה 14, עמ' 90. והוא למשל את ניסיונו של הילד מומיק לפענה ספרות מתחן פרוגמטים עמודים העומדים לרשותו: "בשנים האחרונות אבא קצת החihil להירגע וכמעט הפסיק לעשות סיוטים, אבל מזו שבסבא הנגע הכל חז מתחילה. והענקות האלה משוננות בamoto, אבל בשביב מה יש שבל ובלה: אחרי שהזקיק את האלה באור של היום, הכל מתחילה להיות יותר ברור ופשוט. וזה היה ככה שבמלךה ההיא היהת מלחמה, ואבא שלו היה שם הקיסר אבל גם הלחום הראשון. חיל קומנדנו הוא היה. לאחד מהחברים שלו (אורי אפייל' לסגן שלו) קראו זונדר. זה שם מוזר ואולי הוא שם מהתorthy כמו שוויה בזמן האצל' והלח'ז. הם כללים חיו בחקר מהנה גודל עם שם מסוכן. שם הם התאמנו ומשם יצאו גם למבצעים הנועדים שלהם, שהוא כל כך סודים, עד שאפייל' היום אסוד לומר עליהם כלום וצריך לשחוק אותו. הינו גם רכבות בסביבה, אבל זה לא כל כך ברור" (שם, עמ' 29).

K.L. Scheppelle "Just the Facts, Ma'am: Sexualized Violence, Evidentiary Habits, and the Revision of Truth" 37 N.Y.L. Sch. L. Rev. (1992) 123, 141
26

מטרת הסיפורים המאוחרים יותר שונתה מטרת הסיפור הראשוני. הסיפור הראשוני מסופר לרוב על רקע של דחף להישרדות וgeshit. כך, עשויה אישת כזאת לנסות ולהציג את סיפורו התרומות כ"דומן" או כהתרומות הנובעת מרגש חיווי כלפי ביטודו. היא עשויה לספר סיפור החוללה את האחריות להתרומות הטראומטיות או חלק מהאחריות בה עצמה, בשעה שהמציאות הייתה שונה. הגרסאות המאוחדרות יותר מסופרות מתוך רצון להבין מה בריק קרה ולהפנות אבעם מאשימה כלפי האחרים. בעוד שהמטרה הראשונית מחייבת להזכיר כמה מפרטי ההتعلלות נסתורים, המטרת המאוחרת יותר מחייבת לספר סיפור מלולעמדו על פרטי הטרוטים ככל שהם מכאים. מטבע הדברים, הידדים השונים מניבים סיפורים בעלי אופי שונה ותוכן שונה. באופן אירוני, דווקא הספר השני, שהיכולה לספרו היא חלק מההילך של החוששות והחלמה, נזהה לעתים קרובות בחזרו של המשפט מציביע על חומר מהימנותה של המסתור, בغالל הסתירות בין הספר הראשון אל הסיפורים המאוחדרים יותר מתייחסים בחשדנות ולעתים קרובות אין רואים בהם חומר מהחומר המשמש כראיה קבילה. צחואה לכך גרים עולן נשים שרק לאחר שחלף פרק זמן מאז חוו את האירוע הטראומטי אוו כוח די לשנות את ספרו או לדין בו כך שיישקר נאמנה את שאירע.

אני טוענת שיש תחת אמון מיידי בכל גרסה מתוקנת או ערויה המוספרת על ידי קרבנות של החועלות מינית (או קרבנות של אירועים קשים אחרים) ולהעדרה אותה על פני הספר הראשוני, אך אין גם לנתקות בגישה ההפוכה של מתן אמון בספר הראשוני בלבד או פkapיק מוחלט בדיוחי המספורה בשל הסתירות בין הגרסאות. פיתוח המודעות לנסיבות שבгинן משתנות הגרסאות עשוי להוביל לבואנו להחלטת בשאלת לאיזה ספר יש妾חת משקל. שימוש במחקרים פסיכולוגיים וסוציאולוגיים, ביצירות ספרות המתארות את עומק הפגיעה בנפש של נשים שעברו הצלולויות ותקיפות מיניות וגיליות קשב מרבי לדבריהם של הקרבנות הם חיוניים. התוצאה תהיה יכולת להעריך בוצרה טוביה יותר את תקיפותם של סיפורים מתוקנים וערוכים בשדה המשפט ושיפור הכלים לעשיית צדק.

3. סיפוריים מושהים של נפגעי טרור

הדגומה הבאה שאני מבקשת לעסוק בה היא סיפורים מושהים (postponed stories); סיפורים המוספרים לא בסמכות כרונולוגיה לאירוע הטראומטי אלא בנקודות זמן כלשהי מאוחרת יותר, הנבחרת על ידי קרבן הטראומה. אולם קשיים עלולים להתעורר כאשר בשל נסיבות מיוחדות נדרש קרבן הטראומה לספר את סיפורה במועד מוקדם מדי, בעת שבה היא חשה כי עדין אינה בשלה לכך. קשיים מסווג זה התעורר בעקבות הצורך לפזרות את נפנוי התקפת הטרור שהתרחשה במרכז הסחר העולמי בניו-יורק ב-11 בספטמבר 2001.

ומן קצר לאחר המקרה נחקק בארצות-הברית חוק חטר תקדים שעסוק ביפויי הקרבנות ובני משפחותיהם. החוק³² יצר קרן שנועדה לפצועים אנשים שנפצעו באירוע הטror ואת בני המשפחה של ההרוגים. החוק נקבע בתאריך סופי להגשת תביעות לפיפויי מהקרן – 22 בדצמבר 2003. נעשו מאמצים ניכרים מצד הרשותות לסייע לכל הוכאים להציג את תביעותיהם במועד ומרביתם אכן הצליחו לעשות זאת. עם זאת בדיעבד התפתחה הכהרה בקשר ש אצל משפחות ובבות הוויה האבל העמוק מהסום שהפרק את הגשת התביעה לפולה קשה וכואבת, ובמקרים אחדים אפילו מנע את הגשת התביעה בזמן שקצב החוק³³. במאמר המעריך את אופן פעולות הקרן לנוכח הטראות העומקה שעברו הקרבנות, מובאות החבטים של בני משפחה החושפות כי קרוב מאד לתריך הסופי להגשת התביעה היו רבים מהחובעים הפוטנציאליים במצב נפשי שהפרק את פעולה התביעה כמעט לבתו אפשרית. חלקם היו מוכי הלם ומשותקים מיגון, נטולי יכולת לספק תיאור דברים עקובים שהוא נחוץ לצורך פתיחת הלין הפיצרי. אחת הקרבנות מספורה:

" הם מבקשים הצהרת השפעה על הקורבן (victim impact statement)... אני מנסה לכתוב משהו, אבל פשוט לא יכולת... עברו הרבה... וזה הדבר הקשה יותר, והAMILIM פשוט אין יכולות החוצה"³⁴.

המעוזר הגורם לכך ש"הAMILIM אין יכולות החוצה" הוא השלכה ידועה של טראומה. כשהשוויר כהו, הצלולות או ניזול על רקע מני עשוים לגורם למעוזר כזה. בדומה, גם קרבנות לאליםות בתוך המשפחה, לעיניים או לאימת מלאמה עשוים למצוא עצם מתקשים מאד לתרגם אתחוויותיהם הטרואומטיות לכל גורם "רשמי" או להצהרה פורמלית. גם אם נקבע מועד סופי לצורך הגשת הצהרה מעין זו, בהגיע המועד הקרבנות יעשויות למזויא עצם ורחוקים מאד מהיכולת לנתח אפילו לעצם "מה בדיק קרה", שלא לדבר על היכולת להציג את הדברים בצדקה ומהיבת.

לאור קשיים אלה, נשמעו בארץות-הברית קריות להאריך את המועד להגשת התביעה בשנה, אולם הקונגרס לא נעה³⁵. שנידר מסקמת³⁶:

Air Transportation Safety and System Stabilization Act of 2001, Pub. L. No. 107-42, 32 .115 Stat. 230

E.M. Schneider "Grief, Procedure, and Justice: The September 11th Victim Compensation Fund" 53 *DePaul L. Rev.* (2003) 457, 465 .33
שם, עמ' 479 .34

שם, עמ' 484-482 .35
שם, עמ' 500-499 .36

הקרבות היו זכרים לזמן רב יותר ולהתחשבות הרבה יותר בקשריהם ליצור נרטיב המתייחס לטראומה לפני חלוף תקופה זמן מסוימת, נראה שהמשפט היה יכול למלא את תפקידו בצורה טוביה יותר.³⁸

ד. בין סיורים משפטיים לספרות טרואומתית

קיים הבדל משמעותי בין סיורי עובדיות המהווים חלק מפסק דין (שאותם מכנה "סיורים משפטיים") לבין סיורים אחרים. כוחם של הסיורים המשפטיים הוא נורטטיבי. הנרטיב בפסק דין אינו מיועד לפרש את המציאות, להציג האגנים אודותיה או לתאר אותה מזוויות ראייה מסוימת. מטרת הסיור המשפטי היא לחזור בנסיבות או בהכרעה המגולמת בפסק הדין. לצורך כך, הוא מכוון על התראהות מסוימת בעל מציאות. הנרטיב שבספק הדין הופך לבעל מהות אוטו-ריאטיבית ומוחלטת. הנורטטיביות הכרוכה בהכרעה מטביעה בסיפור המשפט ממד של סופיות. קשה מادر לשנות סיפור שקיבל תוקף של הכרעה המשפטית.

הסיורים המשפטיים נבנימים בהתאם לכללי הפורצודורה המשפטית ולדיניו הרואית כך שייטיבו לשורת את המטרות האמוריות. הם שלמים ו"סגורים", ברורים וחד-משמעותיים. החלין יערותם תואם את המטרות הללו. החלין השיפוטי מטה אוזן רק לאוות חלקים בסיפור שלהם בעלי חשיבות לצורכי ההכרעה הנורטטיבית האמורה להתקבל ואוטם עצמו בפני החלקים שהרלוונטיות שלהם להכרעה אינה ברורה.³⁹

סיורים משפטיים הקשורים לאיורים טרואומטיים יתמקדו בדרך כלל בפעולותיו ובמעשו של התקוף ולא ברגשות הקרבנות. סיורי הטראומה המשפטיים ישאפו לבניה לנייאורי ככל הניתן. הם יישמו דגש על אירועי העבר ולא יכללו עיטוק בעתידם של הקרבנות,

³⁸ במקורות מסוימים המשפט מכיר בכךSSIORIM TRAOUMATIIM UZOYIM LHIOT MOISHAHIM. BAKSHO ZOHAR CI LUNGIN UNBIRAH MIN SHBOUTA BKTIN UL IDI BN MASHPAHA AO UL IDI ACHORAI UL KATIN VOSHES YISU, HOK KOBUT (SUFK 354 LAOK HUNOSHIN, ASHL'Z-1977) SIVIG LHTAHISHNOT HUNOSHIN, SHALPIN YCHL NUNIIN TAKOFET HATHIISHNOT BIOM SHMELAO LKATIN-HANPAGU 28 SHNIM. BESHNA 2004 NOSFUF SUFK 354 (G) LAOK HUNOSHIN, KOBUT SIVIG LHTAHISHNOT UBIRAH MIN SHBOUTA KATIN SELA UL IDI BEN MASHPAHA AO ACHORAI, VLFPIO YCHL MORDON HATHIISHNOT BIOM SHMELAO LKATIN 18 SHNIM BEMKOIM BIZUOT HEBRIAH. CHIREGMIM NOSFUFIM LCLLI HATHIISHNOT HORGALIM SEM CI LAA CHOL CL HLTAHISHNOT LGBVI UBIRAH LPI HOK BDBR MINIUTHO VENYISHTO SHL HAFSHU HSMDROT UM, TSH'Z-1950, VLFPIO HOK LEUSHIYT DZN BNA'IM VEBU'ORAHIM, TSH'Z-1950 (SUFK 9 (B) LAOK SUDR DZN HAFILI ZNOSHA MSHOLBN, TSH'Z-B-1982).

³⁹ LERACHBAH BUNGIN APIONIM HAM SHIORITYIM MASHPATIIM RAO'S ALMOG MASHPAT VESFRUT BEUDIN DINGITAL (TSH'Z), BFERK SHNI, UM' 89.

"Experience with the... Fund of 2001 reveals that grief and trauma are critical issues that should be recognized in our assessment of civil litigation and claims resolution processes. Failure to recognize the severity of survivors' grief and trauma and their moral and human needs limited the effectiveness of the Fund in a number of ways. Affirmative recognition of the grief and trauma that survivors experience can help us to think differently about claim resolution processes and litigation and make these processes more meaningful".

שוב, חשוב להזכיר בפער האקיים בין הדחף וה צורך של הקרבנות לספר את סיפור הטראומה בזמן שהם ובעופן שישרת את צרכיהם הרוגשים, לבין הדרישה המשפטי-מוסרית שהסיפור יסופר במונע מסרים ובפורמל טפסטי³⁷. רשות ממשאלות ומוסר דרישות מהקרבנות לספק מספר מוגבל של עובדות שאוותם ימסדו הקרבנות מוקדם ככל האפשר. דרישת זו מובנת. עומדת ביסודו השיפה לאפשר לרשות ולמוסדות המוסמכים לטפל בחזאות המשפטיות של הטראומה באופן יעל ומחדיר ככל הניתן ולקדם את הסיגור המשפטי-פורמלי של האידיעומים הקשיים. מנגד, מובן גם הקושי העומד בפנין הקרבנות. הסיגור השלם עשוי לסייע להם להמשיך בחיזיהם לאחר הטראומה הוא מורכב הרבה יותר מסיום משפטי כזה או אחר. בין קרבנות אירועי הטרור ב-11/9 לטפטםבר הייא שמצוואו את המועד הסופי שהגשה תביעה שהוכרזו על ידי הממשלה בסביר, אך היינו נאים שמנבלת הזמן הייתה עבורה מעיקה ומשתקת.

התובנה שתפקיד הניסיון האמריקני ביפויי הקרבנות, היא כי יש להעניק מקום רחב יותר לצרכי הקרבנות ולצמצם את המעד הנitin לשיקולי יעילות ונוחות של הרשויות. תובנה כזו היא חשובה כשבאים לעצב מסגרות משפטיות המעודת לתת מענה לאיור טרואומי. אם

³⁷ BMHKOR SHNUUR LI DI'DR THOBEL MASHIAH VERSHA PERIDMAN ("HAMODDODOT NERTIVIT VOGONIYIT BUM TRAOUMAH" SHIHOTI IH(2) (MRS 2004)), NACHANO MKRIM SHL KARBONOT SHUBRO ARURO TEORO KASHA, SHALPIN NPECZO BO. NMZIA CI CHALIN SL YICRIT SHIPIR HTRAOUMAH MHATRACH SHL AOFAN VIZIYODI LKAL NIZOOL, VCBER BSHLB MKRDM LAAHOR HTRAOUMAH NIYAN LDAROT HBDLIM MSMASHUOTIM BZN HMDSPRIM, HMDSTKPFIM GEM BROMA CZORNITA SHL HSIPIR (AORZ, MIDAT DPEROT VOKHOROT) VOGM BRAMA HTHOCNITA. HTHIAOR HUBODOTI SHONA SHIPIR VISHIPIRIM SHGARIM CMATUDIM ARURO ACHOR LGMRI (SHM, UM' 150). UDOR NMZIA CI HATKOPFA HMDIT LAAHOR HICHSHFOT LAAIROU TRAOUMATI HIA HZMN SHBOM HATRACH HCHALIN INTENSYBI SHL UCBOV HTRAOUMAH MBCHINA NERTIVIT VOGONIYIT. MID LAAHOR HTRAOUMAH UDZIN AN SHIPIR MGUBSH VMAORAN SHL HATRACHSHOT VMSHMOVN, VHTABNGSHOT ZO MATRACHSHOT HCHALIN INTENSYBI SHL UCBOV HTRAOUMAH MBCHINA NERTIVIT VOGONIYIT. SHINONIM VGLGOLIM VLAHOT MOSHUP MMASPER GORMIM, VBINIM HAFSHU HSMDROT UM, TSH'Z-1950 (SUFK 9 (B) LAOK SUDR DZN HAFILI ZNOSHA MSHOLBN, TSH'Z-B-1982).

הדורשת כי הסיפור יסופר בהתאם לכללי הפרוצדרה המשפטית ובעתוי המתאים לצורך ניהול החקלים המשפטיים.

יודגש כי סיפוריים שניים הם חיווניים. סיפורות טראומה היא כל רצ' לזרוך העצמתם ושיקומם הרגשי והנפשי של קרובנות הטראומה. סיפור טראומה משפטיים עשוים לשמש לצורך קידום אוטנן מטרות, אולם לצדיהם אף מכשיר מתווים המצדיאות לצורך ביטוס אשמה וענישה במקדים המתאימים. כיצד ניתן אפילו בקושי המתעורר מהקונפליקט בין סיפור טראומה חזן משפטיים פנים למספרים?

צעד ראשון וחינוי הוא ההכרה בקיומם המקביל של שני העורצים הנרטיביים – המשפטי והחווני – ובשוני המהות בין הסיפורים המופקים באמצעותם כל ערך. במובן ידוע יש להשלים עם קומו של השוני הזה ולא להתייחס אליו כגורם המבטל את תקיפותו של אחד מסוגי הסיפורים או את תקיפות שניותם. בambilם אחורות, אין עצמות מקובלות הטראומה להציג בפני העולם סיפור יחיד המיציג את האירוע הטראומטי. אין להפוך את הטיפורים השונים המתיחסים לאחווה אירוז כמחקרים אלה עול בבדירות, על בלעדיות או על הייררכיה. יש להפוך אותם כמשילמים, כיווצים ייחודיים מלויין לאירוע הטראומטי.

הליך משפטיים אינם יכולים לשמש כבמה עיקרית המעניקה לקרבנות הטראומה קול ונראות, או מכשיר המזועד לאפשר להם להציג את כל טווח הפגיעה שהוא. סיפורים משפטיים אמורים לשמור את מאפייניהם המסתורתיים כדי להתרגל בלאגיטימיות וบทוקף של הנסיבות המשפטיות. עם זאת אין לדודש או לצפות מקרבנות הטראומה להסתפק בבמה המשפטית כפלטפורמה נרטיבית ייחודה. יש להכיר בחשיבות החברותית של קשב לסיפורות הטראומה הרחבה, החוזן המשפטית.

במנוגדים תוארטיטים, הזורמה ההדרית של שני העורצים, עורך סיפור הטראומה המשפטיים ולצדיו עורך ספרות הטראומה החיזוני למשפט, היא עוד ישות של פרדיגמה המשפט לצד ספרות, שלילה הרוחבתי במקומות אחרים.⁴¹ פוריגמה זו מקבלת את חומר היכולה להשיג תואם עובדתי מלא או הרמוני מלאה בין שני סוגים של טיפורים ומכירה בכך שהסתירות אין פוגמות בחשיבות וบทוקף של הטיפורים השונים.

מעשית, יש להכיר באופי האידיאטינקרטי של התוויה הטראומטית ולאחרן שבו היא משפיעה על היכלה בספר. לאור הניסיון המעשוי והמחקרי שהצטבר במהלך שנים, ניתן שיש לעורך שניים בקבונציות משפטיות מסוימות ולהקדים את ההכרה באפשרות שטיפור טראומה מאחרים שאינם בעליים בקנה אחד עם גרסאות מוקדמות, אינם בהכרח אותו לפוגם באמנות המספרות והמספרים. ראוי גם להאריך את פרקי הזמן שבמהלכם

ראו למשל “Windows and ‘Windows’: Reflections on Law and Literature in the Digital Age” 57 U. Toronto L.J. (2007) 755

בחחלמתם ובשיקומם. סיפוריו הטראומה המשפטיים הם סגורים וטופיים ולא ניתן להוסיף להם חלוקם אועובדות חדשות או לחקום.

ספרות הטראומה שונה מאוד. מספיה אדרישים למטרות הסיפורים המשפטיים ובכללי הספרות הטראומית המכתיבים אוחטם. ספרות הטראומה נוצרת בראש ובראשונה כדי הпроցדרה, ולזמן הריאוות המכתייבות אוחטם. קרובנות הטראומה. כל סיפור טראומה מעוצב בהתאם לשורת את המספרים והמספרות, קרובנות הטראומה. יש סיפורים לזכריכם, למגבלות וליכולות האינדייניזידואליות של המספר או המספר. סיפורים אחרים הם המגוללים באופן מלא, מודיעק ושלם את האידיע טראומטי. סיפורים אחרים הם אוטוציאטיביים ובלתי ליניאריים בעיל. יש מספרות ומספרים הנמנעות מלהגעה לטראומה במפורש ונעים סביבה בחויטס ובזהירות. יש ככל המתמקדים במחאה, בזעם ובדרישה לנתקה. סיפורים אחרים מתרוכים בתקיפות לעתיד ובשאיפה להשתקם ולהחלים. המשותף לכל סוגי הטיפורים הוא התמקדותם בקרובנות הטראומה, בזיכרונותיהם, בכ庵ם ותוקחותיהם. משום שככל קרבן הוא שונה, כל סיפורו שונה.

זאת ועוד. משום שספרות הטראומה החוזן משקפת את הצליכים ואת המצב הרוגשי שבונמצאים בקרבנות, היא מתחמתה באופן הדרגתי. יש קרבנות טראומה המספרים את טיפורים בכמה גרסאות. לעיתים הטיפורים הם חלקים ומטתיים בהבטחה להמשך

шибוא במוועד כלשהו בעtid. בסעיף הקודם וודגום מיקצת מהגיוון המאפיין את ספרות הטראומה: סיפורים קטעים של ניצולי שואה, סיפורים מתקנים של נפגעות החוללות מינית, סיפורים מושחים של מגע טרוד. בכל המקרים האלה, המוגש בין מי שחוו טראומה לבין השחקנים בזירה המשפטית עשוי להציגו כבעיות לכל המשתתפים בו.

ובכן שבუחיתות זו אינה אמורה למנוע את השימוש המשפטי בספרות טראומה. ההיידרשות המשפטית ליטופריהם של נפגעות ונפגעי טראומה היא בעלת חשיבות רביה, גם לצורך שיקומם של הקרובנות גט לקידום עשיית הצדקה המשפטית. הлик משפטי הקובע את אחיזותם ואשותם של האחראים ממש כגורם המעצים את יכולתם של קרובנות להתמודדרם העבר וקדם את הלחמה⁴⁰.

אולם נותרת בעינה השאלה כיצד לישב את הפער בין הצליכים הנרטיביים של בקרבנות, המבקשים לספר על האירועים בדרךם שלהם ובקצבם שלהם, לבין אילוץ הזרה המשפטית,

40 שם שמיינינט, testimony is the narrative's, לעיל הערה 10, עמ' 71 ;
address to hearing; for only when the survivor knows he is being heard, will he stop to T.R. Tyler, H. Thorisdottir ; 31, Herman גם – hear – and listen to himself
“A Psychological Perspective on Compensation for Harm: Examining the September 11th Victim Compensation Fund” 53 DePaul L. Rev. (2003) 355

יתאפשר לנפגעי טראומה להגיש חיברות ולאפשר להם חופש רב מהמקובל בעת שהם מגוללים את סיורם בbatis המשפט. ניתן בודאי לחשוב על צעדים מעשיים נוספים, אולם הרבר המרכזיו הוא ההכרה בכך שפיחות רגשות וקשב לקשת הרחבה של סיורים ממשפרים קרובנות טראומה תועיל גם לקרבנות עצםם וגם לחברה כולה.

ה. סוף דבר

"בכל פעם שטיירתי את סיורי,
איבדתי חלק, טיפה קטנה מהכאב שלי"⁴².

זהו ציטוט מתוך ספרה של אליס סיבולד העצמות המקסימות, שבו העולם הבא מתואר כמקום שבו הcoli נגאלים באמצעות סיורים. המיחס חזרות ומספרים את סיור חייה ואת סיור מוחם ולטיפורים יש כוח להציג את כאב המוח האלים וחסר הטעם שלהם. סיורים הם אכן כלים רב עימה ומתחכמים. יש בכוחם לעצב את המודעות, את הדמיין ואת הדרכים שבאמצעותן אנו תופסים את המציאות. אנו מסתיעים בסיפורים כדי לשכנע, כדי להסביר וכדי לזכות באחדה. אנו נעוררים בסיפורים כדי להחלים וכדי לעזור לחולות להחלים. ואולי החשוב מכל – אנו משתמשים בספרים כדי לכונן קשר משמעוני עם הזולת.

ערנות ורגשות לצרכים שבגים אנשים מספרים סיפורים עשויה לאפשר הכללה של סיורי טראומה שלכאורה אינם מתיישבים אלה עם אלה. פיתוחה של רגשות כזו יהיה עצם חשוב בהPicת המעדפת המשפטית לכלי שיאפשר לחת מענה משפטי וחברתי טוב יותר לקרבנות הטראומה ולקדם בצוות טובה יותר את גם את עשיית הצדק וגם את שיקומם והחלמתם.

42. א' סיבולד העצמות המקסימות (נ' לויינסון מתרגם, 2000), 165.